Blogi

Blogi: Suomen jakautuminen repii myös pankkivaltuustoa syksyllä 1917

Historia | 16.10.2017 | Vappu Ikonen

KIRJOITTAJA

Vappu Ikonen
Historiantutkija

Lokakuun 1917 alun eduskuntavaalit kärjistivät tunnelmat äärimmilleen myös Suomen Pankin pankkivaltuustossa.

Lokakuun 1917 alun eduskuntavaalit kärjistivät tunnelmat äärimmilleen myös Suomen Pankin pankkivaltuustossa. Taustalla oli paitsi koko vuoden ajan kiristynyt poliittinen tilanne, ennen kaikkea eduskuntavaalien alla kuumennut vaalikamppailu.

Tunteita kuumensi se, että sosialidemokraatit pitivät Venäjän hallituksen kesällä suorittamaa vasemmistoenemmistöisen eduskunnan hajotusta laittomana, kun taas porvarilliset puolueet hyväksyivät sen taktisista syistä. Eduskunnan puhemies Kullervo Manner jopa kutsui jo hajotetun eduskunnan uudelleen koolle 28.9. Kutsua noudattivat vain sosialidemokraatit. Kansanedustajat murtautuivat vanhaan Heimolan taloon pitämään istuntoa. Kokouksella oli merkitystä lähinnä vain vaalitempauksena.

Tilanteen näin kärjistyessä olivat Suomen Pankissa vastakkain yhtäältä pankkivaltuuston sosialistinen enemmistö, puheenjohtaja Edvard Gyllingin johdolla, ja toisaalta pankkivaltuutettujen porvarillinen vähemmistö ja pankin johtokunta.

Pankkivaltuuston sosialidemokraattiset jäsenet olivat käyneet ankaraa vaalikampanjaa jopa Suomen Pankin maineen kustannuksella. Pankkivaltuuston puheenjohtaja Gylling syytti kampanjan aikana Suomen Pankin johtoa liiallisesta ruplien ostoista ja sitä kautta syntyneistä suurista valuuttatappioista. Samalla pankin rahapolitiikka oli hänestä johtanut setelistön liikakasvuun ja yleiseen hintojen nousuun. Työväenlehdistö raportoi syytteet näyttävästi ja väitti porvareitten aiheuttaneen Suomen Pankissa satojen miljoonien tappiot.

Uutisia.

Suuria wäärinkäytöksiä Suomen Pankin hoidossa.

Porwarit aiheuttaneet pankille useiden satojen miljoonien tappion.

Räikeitä wäärinkäytöksiä on nyt paljastunut Suomen Pankin hoidosta siltä ajalta, jolloin pankki oli yksistään Suomen porwarien käsissä. Nämä porwarien wäärinkäytökset on saatu yksityiskohtaisesti selwille wasta nyt, kun wallankumouksen jälkeen kokoontuneen eduskunnan walitsemat sosialistiset pankkiwaltuusmiehet owat päässeet pankin asioihin tutustumaan. Kun eduskuntaa ei sotaaikana päästetty ollenkaan kokoon ennen wallankumousta, saiwat Suomen suurkapitalistit yhdessä Seynin senaatin kanssa salaisissa neuwotteluissa järjestellä Suomen raha-asioita. Nyt wasta, kun wallankumouksen johdosta esiripun täytyi nousta, saamme tarkempia tietoja siitä, kenen pussiin suurkapitalistit owat pelanneet antaessaan Suomen koko waltiotaloudelle sellaisen iskun, että erityisesti maamme wähäwaraisen wäestö saa siitä raskaasti kärsiä.

Suomen Pankille porwarien aiheuttamat jättiläistappiot owat syntyneet ensimmäin siten, että ruplan kurssi on tahallisesti pidetty liian

Kansan Tahto-lehti syytti porvareita Suomen Pankin jättitappioista 3.10.1917.

Kovimmillaan puheet olivat pankkivaltuuston kokoontuessa 16.10.1917. Siellä pankkivaltuuston varapuheenjohtaja, vapaaherra E.G. Palmen lausui harvinaisen kovia sanoja puheenjohtaja Gyllingistä. Pöytäkirjaan saneltu lausunto on sen verran tiukka, että se kannattaa lukea oheisesta, peräti 22-sivuisesta pöytäkirjasta kokonaisuudessaan. Tässä ote:

”*Mutta tästä kaikesta tietämättömänä rikkiviisaat suupaltit sotkevat eriaikuiset tulokset toisiinsa, tarvittaessa kieltämällä omaa toimintaansa sekä unohtamalla ilmeisimpiäkin tosiasioita. - - - Suomen Pankin valtuusmiesten puheenjohtaja, joka samoin kuin me muut on velvoitettu pankin parasta valvomaan, on tässä sissisodassa käynyt muiden edellä käyttäen hyväkseen sitä vaikutusta, joka voi seurata johtajan asemasta sekä valtuustossa että eduskunnan valtiovarainvaliokunnassa*”.

Edvard Gylling (1881–1938). Filosofian tohtori ja pankkivaltuuston sosialidemokraattinen puheenjohtaja. Gylling oli vuonna 1918 Kansanvaltuuskunnan johtomiehiä ja osallistui Suomen Pankin pääkonttorin valtaukseen. Myöhemmin hän pakeni Neuvosto-Venäjälle. Gylling kuoli

Stalinin puhdistuksissa ilmeisesti vuonna 1938. Työväenmuseo Werstas.

Ernst Palménin hermot olivat palaneet, kun norjalaisessa Aftenposten-lehdessä julkaistiin artikkeli ”Store bedragerier i Finlands Bank”. Juttu perustui suoraan työväenlehdistössä julkaistuihin Gyllingin artikkeleihin. Lehtijuttu löytyy kokonaan siteerattuna 16.10.1917 pankkivaltuuston pöytäkirjasta.

Oliko Gyllingin kritiikki Suomen Pankin johtoa kohtaan oikeutettua? Se oli lähes kohtuuttomuuksiin saakka kärjistettyä, vaikka epäkohdat olivatkin todellisia. Elinkustannukset olivat nousseet jyrkästi maailmansodan aikana. Suomen inflaatiokehitys oli kuitenkin ollut hitaampaa kuin emämaa Venäjällä. Lisäksi on otettava huomioon, että pankin toimintavapaus oli sodan oloissa ja Venäjän hallituksen vaatimusten vuoksi ollut pieni ainakin kevääseen 1917 saakka.

E. G. Palmen (1849–1919). Professori ja pankkivaltuuston vanhasuomalainen varapuheenjohtaja. Palmen oli säätyvaltiopäivien jäsen 1877–1906 ja eduskunnan jäsen 1906 lähtien. Museovirasto. Atelier Universal, kuvaaja.

Suomen Pankki.

Sosialistien levittämät ryövärijutut ulkomailla.

Eräät Skandinavian lehdet, m.m. Norjan Aftenposten, ovat äsken kiinnittäneet huomiota eräisiin »Kansan Tahdon» mukaan levitettyihin sähkösanomiin, joissa kerrotaan Suomen Pankissa muka tapahtuneista miljoonakavalluksista. Koko melu on tietysti lähtöisin siitä sosialistiemme juuri vähän ennen vaaleja yrittämästä vaalimanööveristä, jolla porvareita koetettiin mustata ja jota lehdessämme jo ennen on asianmukaisesti valaistu. Hbl. on nyt mainittujen ulkomaille levitettyjen sähkösanomain johdosta ottanut asiasta tarkemmin selkoa.

Alkulähteenä juttuun oli eräs E. G:n (Suomen Pankin valtuusmiesten nykyisen puheenjohtajan Edv. Gyllingin) Työmiehessä vähän ennen vaaleja julkaisema kirjoitus, jossa ruplakurssikysymyksen yhteydessä puhuttiin Suomen suurkapitalistien muka »kansan varojen keinottelemisesta omiin pusseihinsa». Vaalipäivän aattona siitä yritettiin tehdä suurrummutus ja vielä vaalien jäljestä oululainen »Kansan Tahto» kosketteli asiaa otsakkeella »Tavattomia kavalluksia Suomen Pankissa», väittäen m.m. lainoina uhratun Venäjälle 400 miljoonaa markkaa (jolla ilmeisesti tarkoitettiin niitä rahajärjestelyjä, joihin Suomen Pankki ja eräät yksityispankit ryhtyivät juuri sosialistien myötävaikutuksella).

Uusi Päivä paheksuu Suomen Pankkia koskenutta kirjoittelua 23.10.1917

Pankkivaltuusto päätti lähettää ulkomaille kirjeitä selittääkseen, että lehtijutut eivät pitäneet paikkaansa. Merkillistä kyllä Edvard Gylling suostui allekirjoittamaan kirjeet, eli hän tavallaan hyväksyi kirjoituksiinsa kohdistuneen kritiikin.

Johtokunnan ja pankkivaltuusmiesten kevääseen 1917 asti hyvinä säilyneet välit rikkoontuivat tässä vaiheessa lopullisesti. Pääjohtaja von Collan oli harkinnut eroa jo toukokuussa 1917 Gyllingin kritisoitua häntä eduskunnassa. Tuolloin valtiovarainministeri Väinö Tanner oli saanut Collanin pään kääntymään. Syksyllä 1917 ainoastaan kireä poliittinen tilanne sai von Collanin pysymään pääjohtajan paikalla – eroaminen siinä vaiheessa olisi ollut jonkinlaista rintamakarkuruutta.

Pankkivaltuuston välirikon tapahtuessa oli eduskuntavaalit juuri käyty. Kovasanainen ja katkerakin vaalikamppailu ei ollut sosialidemokraatteja auttanut, vaan SDP hävisi vaaleissa 11 paikkaa ja menetti enemmistönsä eduskunnassa. Tappio voimisti puolueen radikaalia siipeä entisestään.

Lokakuun puolivälissä 1917 olivat edessä vielä vuoden suurimmat myllerrykset: marraskuun alkupuolella ”10 päivää jotka järisyttivät maailmaa” eli bolševikkien vallankumous Venäjällä, ja Suomessa itsenäisyysjulistus sekä sen hyväksyttäminen Neuvosto-Venäjällä vuoden vaihteessa.

Taulukko.

Puolueiden edustajapaikat 1911–1917 suoritetuissa vaaleissa				
	1911	1913	1916	1917
Sos.dem.puolue	86	90	103	92
Suomalainen puolue	43	38	33	32
Nuorsuom. puolue	28	29	23	24
Kansanpuolue I	-	-	-	5
Maalaisliitto	16	18	19	26
Ruots. kansanpuolue	26	25	21	21

Puolueiden edustajapaikat 1911–1917 suoritetuissa vaaleissa				
Krist. työväen liitto	1	0	1	0
YHTEENSÄ	200	200	200	200

Asiasanat

1917, eduskuntavaalit, Edvard Gylling, Ernst Palmen, itsenäistyminen, pankkivaltuusmiehet, Suomi 100, vallankumous